

KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLAR VE ÇOCUK EVLERİ

Ergün YAZICI

Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi

Özet

Toplumsal yaşamda korunması gereken "dezavantajlı" gruplar bulunmaktadır. Bu gruplardan birisi de korunmaya muhtaç çocuklardır. Türkiye'de korunmaya muhtaç çocukların bakımı ve korunması farklı yöntemlerle gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmada öncelikle korunmaya muhtaç çocuklara sunulan bakım ve koruma yöntemleri hakkında bilgi verilerek bu bakım yöntemlerinden "Çocuk Evleri" incelenmiştir. Çalışma Türkiye'deki bakım ve koruma altındaki çocukların durumunun seçilmiş ülkelerle karşılaştırması yapılarak genel bir değerlendirme ile sonuçlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Korunmaya Muhtaç Çocuklar, Koruyucu Aile, Evlat Edinme, Kurum Bakımı, Çocuk Yuvaları, Yetiştirme Yurtları, Çocuk Evleri.*

CHILDREN IN NEED OF PROTECTION AND CHILDREN'S HOMES

Abstract

In social life, there are "disadvantaged groups" that should be protected. One of these groups is children in need of protection. In Turkey, care and protection of children is carried out in different ways. In this study, first of all, the information about the methods of caring children who need protection was given, and then, the "Children's Homes" which are among the protection methods mentioned were investigated. The study was concluded with an overall assessment of the provided care for children who are in care and under protection in Turkey compared to others from selected countries.

Key Words: *Children in Need of Protection, Foster Family, Adoption, Institutional Care, Children's Homes, Orphanages, Child Home.*

Giriş

Çocukluk insan hayatının şekillendiği gelişimsel dönemlerden biridir ve bu dönemin sağlıklı olabilmesi için çocukların ailelerinin yanında yetişmesi esas olarak kabul edilmiştir. Ancak çocukların fiziksel ve ruhsal gelişimleri açısından ailelerinin yanında kalmalarının sakıncalı olduğu zamanlar da bulunmaktadır. Yoksulluk, aile içi sorunlar, anne veya babada bedensel ve ruhsal yetersizlikler, annenin, babanın veya her ikisinin de ölümü, ihmal, istismar, ergen evlilikleri ya da evlilik dışı doğum sonucunda çocuğun terk edilmesi gibi pek çok nedenle çocuklar korunmasız hâle gelmektedir (Şimşek ve Ark, 2008: 235). Bu ve benzeri nedenlerle birçok çocuğun temel haklara bile erişemediği ve yaşam güvencelerinin olmadığı bilinmektedir.

Bu bağlamda çocukların korunması açısından toplum sorumluluk taşımaktadır. Bu sorumluluk bir kamu hizmeti olarak gönüllülük veya zorunluluk esasıyla yerine getirilir. Çocukların korunması açısından gönüllü kamu hizmetleri isteğe bağlı olarak özel ve tüzel kişilerce yani Sivil Toplum Kuruluşları tarafından, zorunlu kamu hizmetleri ise “sosyal hizmet” olarak devletin denetim ve gözetiminde çeşitli kurum ve kuruluşlarca yerine getirilir.

Çocukların korunmasını sağlayan bu kurumların başında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü gelmektedir¹. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü sosyal hizmet ve yardım uygulamalarıyla korunmasız hale gelen “korunmaya muhtaç çocuklara” koruma sağlamaya çalışır. Bu koruma bazen aile destek hizmetleriyle çocukların ailelerinin yanında kalması sağlanarak, bazen koruyucu aile ve evlat edindirme yöntemleri kullanılarak bazen de çocuklar

---

¹ 8 Haziran 2011 tarihinde “633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” 27958 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kararname ile uzun yıllar korunmaya muhtaç çocukların bakım ve korunmasını sağlayan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü(SHÇEK) kapatılarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. SHÇEK’in taşra teşkilatında yer alan sosyal hizmet kuruluşları da bu kararnameyle birlikte Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüklerine bağlanmıştır. Söz konusu KHK sosyal hizmetler ve yardımlara ilişkin ulusal düzeyde politika ve stratejileri geliştirme, uygulama ve dezavantajlı grupların korunması görevini Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na vermiştir. Bundan böyle dezavantajlı gruplardan birisi olan korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili bakım, koruma, evlat edindirme hizmetleri ile birlikte koruyucu aile hizmetlerini koordine etme yetkisi de Bakanlığın “Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü” tarafından yerine getirilecektir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı teşkilatlanmasını tamamlayıncaya kadar “Korunmaya Muhtaç Çocuklar” ile ilgili tüm işlemler kapatılan SHÇEK personeli tarafından 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu’na göre yürütülecektir. “Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri” isimli bu çalışma henüz yürürlükte olan 2828 sayılı SHÇEK Kanunu ve 5395 sayılı Çocukları Koruma Kanunu esas alınarak tamamlanmıştır.

kurum bakımına alınarak çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları veya yeni bir bakım ve koruma yöntemi olan çocuk evlerinde bakım ve koruma hizmeti verilerek gerçekleştirilir.

Ancak, korunmaya muhtaç çocuklara bakım ve koruma hizmeti sunan çocuk evleri uygulaması yeni bir hizmet şekli olmasından dolayı pek bilinmemekte ve şüpheyile yaklaşılmaktadır. Bu bağlamda çocuk evleri uygulaması ile ilgili açıklamalar önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın amacı; çocuk evleri uygulamasının bilinirliğinin sağlanması, tanıtımı, olumlu ve olumsuz yönlerinin ortaya konulmasıdır. Ayrıca çocuk evleri uygulaması ile ortaya çıkabilecek sorunların iyi algılanmasını sağlamak, çocuk evlerinde bakım ve koruma altında bulunan korunmaya muhtaç çocukların toplumun sağlıklı bireyleri olarak toplumsal bütünleşmelerine katkı sağlamaktır.

I. Korunmaya Muhtaç Çocuklar

Çocukluk, doğuştan yetişkinlik evresine kadarki süreçte bedensel ve bilişsel gelişim, davranış ve uyum süreçleri ile sosyal, ekonomik ve hukuksal statüye uzanan geniş bir alanda değerlendirilen çerçeveye sahiptir. Çocuğun fizyolojik özellikleri, zihinsel gelişimi öğrenme süreçleri, sosyalleşme ve hukuksal statüsü gibi parametreler söz konusu çevrenin sınırlarını oluştururken çocukların toplumsal etkiye açık olduklarını ve bu nedenden dolayı her açıdan korunması gereken bir alanda yer aldığının bilinmesi gereklidir. Çalışan çocuklar, sokak çocukları, zihinsel ve bedensel engelli çocuklar ile korunmaya muhtaç çocuklar olarak sınıflandırılmış bulunan çocuklar, çocuk dünyasının birer parçası olarak bizlerin algı sahası içinde yer almaktadır (Parin, Bilan, 2007: 121).

Her çocuk kişisel, çevresel ve ailesel özellikleri dikkate alınmaksızın, hukuki bakımdan sağ doğduğu andan reşit olduğu ana kadar korunmaya muhtaçtır. Bir başka ifadeyle “korunması gereken çocuk” veya çocuklar “temel bakımı, yetiştirilmesi, esirgenmesi ve gözetilmesindeki yetersizlik ve aksama nedeniyle sosyal, fiziksel, ruhsal ve ahlâki yönden sağlıklı bir yetişkin olmasının önünde çeşitli engeller bulunan çocuk”lardır (Akyüz, 1988: 11; Elmacı, 2010: 950). Bir başka deyişle “korunmaya muhtaç çocuk veya çocuklar” ilgili yasal düzenlemelerin çizdiği sınırlar içerisinde kalan ve devletin özel olarak koruması gereken çocuklardır (Tomanbay, 1999: 158). Burada sözü edilen ilgili yasal düzenlemeler gerek uluslararası hukuk ve gerekse ulusal hukukun çizmiş olduğu çerçevede çocukları korumak amacıyla yapılan düzenlemelerdir. Çünkü çocuklar insanlığın yarısını belirleyecek ve geliştirecek en önemli faktörlerdir. Bu nedenle çocuk hakları, insan haklarından ayrı olarak uluslararası hukukta özel anlaşmalarla güvence altına alınmıştır (Öztürk, 2007: 66).

Bu bağlamda Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (BMÇHS) ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB) uluslar arası hukukta çocukların korunmasıyla ilgili düzenleme ve güvenceler getirmiştir. İHEB'nin 25. maddesinde çocukların, özel

bakım ve yardıma haklarının olduğu ve toplumsal korumadan yararlanacakları ifade edilmiştir. BMÇHS ise çocukların doğumundan ergenlik ve genç yetişkinliğine kadar yaşamlarının tüm boyutlarını kapsamaktadır. Sözleşme ayrıca çocuk için en iyi yerin ailesinin yanı sıra olduğunun kabul edilmesini fakat ebeveynlerin çocuğun gereksinimlerini karşılayamadığı veya karşılamayı istemediği durumlarda devletin gerekli bakımı sağlamakla görevli olduğu hususunu içermektedir. Bununla birlikte sözleşme her çocuğun ailesi tarafından uygulanan şiddet de dahil olmak üzere şiddetin her türlüünden korunma hakkının olduğunu, çocukların ve gençlerin ihmal ve istismara maruz kalması durumunda devletin müdahale etme, koruma, rehabilitasyon hizmeti sağlama ve geliştirme sorumluluğunun bulunduğunu kabul etmektedir (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, 2004: 10–11).

Türk ulusal hukukunda ise başta Anayasa olmak üzere diğer özel yasa ve yönetmeliklerde de çocukların korunmasıyla ilgili düzenlemeler yer almıştır. 1982 Anayasası'nın 61. maddesinde korunmaya muhtaç çocuklar, sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gereken kesim olarak tanımlanmış, 56. maddesinde ise korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması amacıyla gerekli teşkilat ve tesislerin devlet tarafından kurulacağı ya da kurdurulacağı belirtilmiştir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK)'nda ise çocuğun korunmasının öncelikle ana ve babaya verildiği görülmektedir. TMK'nda eşler çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermek (TMK, m. 185) ve ana babanın her biri çocuğun eğitilmesi ve yetiştirilmesini engellemekten kaçınmakla yükümlü kılınmıştır. Çocuğun huzurunun tehlikeye girmesi ve çocukla ilgilenilmemesi halinde ana ve babanın çocukla kişisel ilişki kurma haklarının reddedilebileceği veya çocuğun kendilerinden alınacağı da hüküm altına alınmıştır (TMK, m. 324). Bunun yanı sıra anne ve babalar çocuğu olanaklarına göre eğitmek ve onun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâkî ve toplumsal gelişiminin sağlanması ve korunmasıyla özellikle bedensel ve zihinsel özürsüz olanların, yetenek ve eğilimlerine uygun düşecek ölçüde, genel ve meslekî bir eğitim sağlamakla sorumlu tutulmuşlardır (TMK, m. 340). Çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesinin tehlikede bulunması veya manen terk edilmiş olması halinde ise çocuğun korunmaya muhtaç hâle geldiği kabul edilerek hâkime, çocuğu ana ve babadan alarak bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirme yetkisi verilmiştir (TMK, m. 347). Sosyal hizmetlere düzenleme getirmiş olan 2828 sayılı SHÇEK ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, çocukların korunmasına yönelik önemli düzenlemeler içermektedir.

Bu bağlamda korunmaya muhtaç çocukların tanımı 2828 sayılı SHÇEK Kanunu'nun 3. maddesinin b bendinde yapılmıştır. Buna göre; korunmaya muhtaç çocuk:

- Beden, ruh ve ahlâk gelişimleri veya kişisel güvenlikleri tehlikede olup;
- Ana veya babasız,
- Ana ve babasız,
- Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan;

Ana veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen;

Ana veya babası tarafından ihmal edilip fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız ve başıboşluğa sürüklenen çocuk olarak tanımlanmıştır.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 3. maddesinin a bendine göre ise "Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru" olan çocuk "korunmaya ihtiyacı olan" çocuk olarak belirtilmiştir.

II. Korunmaya Muhtaç Çocuklara Verilen Bakım Yöntemleri

Korunmaya muhtaç çocuklara sağlanan hizmetler sosyal hizmetlerin temel alanlarından biridir. Çocuğun korunmaya muhtaçlık koşulu her ne olursa olsun ya da çocuk hangi ihtiyaçtan kaynaklanan nedenle korunma altına alınırsa alınsın her çocuğun durumuna uygun bulunan hizmet modelinden faydalanmaya ve kendi kendine yeterli hâle gelinceye kadar korunmaya hakkı bulunmaktadır (Çengelci, 1988: 204). Bu nedenle korunmasız kalan çocuklar devlet tarafından koruma altına alınarak onlara farklı bakım yöntemleriyle koruma sağlanmakta (Şimşek ve Ark, 2008: 235) ve hizmet verilmektedir. Korunmaya muhtaç çocuklara verilen bakım yöntemleri esas itibarıyla, çocuğun aile ortamında korunması, koruyucu aile, evlat edindirme ve kurum bakımındır.

A. Çocuğun Aile Ortamında Bakımı ve Korunması

Aile, çocuğun kendini diğerleriyle özdeşleştirdiği, özdeşim kurduğu ilk toplumsal gruptur. Anne ve baba aile ortamında çocuğa model oluşturarak çocuğun duygu ve düşüncelerini geliştirerek davranışlarını pekiştirir. Değişik nedenlerle aile bu rolünü yerine getiremediği durumlarda, ailenin bu rolünü sağlamak için çeşitli çözümler üretilmiştir (Erkan, 1994: 1-2; Tümkaya, Erişim).

Bu bağlamda, korunmaya muhtaç çocuklar için öncelikli bakım türünün kendi ailesinin veya akrabasının yanında korunmasıdır. Türkiye'de ayni ve nakdi yardımlar sağlanarak çocuğun kendi ailesi veya akrabası yanında korunması yöntemi 2828 sayılı SHÇEK Kanunu'nda öngörülmüş ve bu Kanunla ekonomik yönden desteğe ihtiyaç duyan ailelerin parasal ve nesnel hizmetlerden yararlandırılacağı ifade edilmiştir (Akyüz, 2002: 472). Bu nedenle muhtaçlıkları nedeniyle korunma kararı alınarak Kurum hizmetlerinden yararlanmak isteyen çocukların korunması, bakımı ve yetiştirilmelerine yönelik hizmetlerin mümkün olduğu ölçüde kendi yaşam ortamlarında verilmesi amaçlanmıştır. Bunun sağlanması için "aileye dönüş ve aile yanında destek projesi" hayata geçirilmiştir.

Bu projenin iki önemli ayağı bulunmaktadır. Bunlardan ilki; korunma kararı alınarak bakım ve korunmak için kurumlara yerleştirilen çocuklara yöneliktir. Bu gruptaki çocukların aileleri sosyal yardım ve sosyal hizmetlerle güçlendirilerek ailelerin en kısa sürede çocuklarını yerleştirildikleri kurumlardan geri almalarına

çalışılmaktadır. Bu kapsamda Projenin başladığı Nisan 2005'den, 2010 yılı sonu kadar korunma kararı çıkarılmış 7.245 çocuk nakdi yardımlarla desteklenerek kurum bakımından alınarak aileleri veya yakınları yanına döndürülmüştür. Projenin ikinci ayağı ise, muhtaçlıkları nedeniyle kurum hizmetlerinden yararlanmak isteyen çocukların korunmasına yöneliktir. Bu durumda bulunan çocuklar mümkün olduğu ölçüde kurum bakımına alınmadan onların korunma, bakım ve yetiştirilmelerine yönelik hizmetler kendi yaşam ortamlarında sağlanmaya çalışılmaktadır (SHÇEK, Erişim 1).

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüklerince yapılan sosyal inceleme çalışmaları sonucunda, bir çocuğun sosyal yardımlarla desteklenerek ailesi yanında korunması uygun görülmüş ise, bu çocuk veya çocukların ailelerine geçici veya sürekli nitelikte aynı ve nakdi sosyal yardımlar yapılmaktadır. Bu yardımlardan; yardım yapıldığı takdirde haklarında korunma kararı alınmış olan çocuklarını yanlarına alabilecek aileler ile çocukların annesi, babası ve diğer akrabaları da yararlanmaktadır. Ayrıca bu yardımlardan, yuvalara veya yurtlara yerleştirilmek üzere sıra bekleyen çocuklar ile yaş sınırlarını tamamlamaları nedeniyle yetiştirme yurtlarından ayrılan fakat hâlen ihtiyacı olan çocuklar da yararlanmaktadır. Bu yaklaşımla çocukların ailelerinin yanında kalması sağlanmaktadır. Böylece hem çocukların aileleri veya yakınlarıyla bağları koparılmamakta, hem de çocuk ailenin geleneksel kuralları içinde kalarak doğal ortamından ayrılmadan yetiştirilmektedir (Friedlander, 1966: s.372). Bu kapsamda 2011 yılı Temmuz ayı sonu itibari ile aynı ve nakdi yardımlarla desteklenerek ailelerinin yanına döndürülen çocuk sayısı 7.734, koruma altına alınmadan aileleri aynı ve nakdi yardımlarla desteklenerek ailesi yanında bakılan çocuk sayısı ise 24.195 dir (SHÇEK, Erişim 2).

B. Koruyucu Aile Bakımı

Koruyucu aile bakımı çocuğun gerçek ailesinin yerine geçerek ebeveynlik rolünün hemen hemen bütün yönleriyle üstlenilmesini içeren gönüllülüğe dayalı bir hizmet türüdür. Bu hizmet genellikle çocuğun öz ailesinin asgari sosyal, duygusal ve fiziksel bakım veremeyecek kadar ciddi eksiklikler göstermesinin yanı sıra çocuk açısından gerekli olabilecek durumlarda geçerli ve gereklidir. Koruyucu aile kavramı, çeşitli nedenlerle biyolojik ailesi yanında bakımları sağlanamayan çocukların, kısa veya uzun süreli olarak bakımlarını üstlenen anne ve baba özelliklerini taşıyan kişilerin yanında (Gürçan, 2008: 29) devlet denetiminde yetiştirilmeleri olarak tanımlanmakta ve bu hizmeti veren aile ya da kişilere koruyucu aile denilmektedir (SHÇEK, Erişim 3). Bir diğer ifade ile koruyucu aile korunmaya muhtaç duruma gelmiş ve devletin korunmasına alınmış bir çocuğu yasal izinlerle, çocuk reşit oluncaya kadar veya bakım hizmeti herhangi bir nedenle sonlandırılıncaya kadar evinde barındıran, bakan, yetiştiren aile veya kişilerdir (Bıyıklı, 1983: 12). Bununla birlikte koruyucu aile, Koruyucu Aile Yönetmeliği'nin 4. maddesinde "il müdürlükleri denetiminde kısa veya uzun süreli, bedelli veya bedelsiz olarak çocuk bakımını üstlenen, çocuğun aile ortamında yaşamasını sağlayan, öz anne-babanın yerini tutabilecek aileler veya kişiler" olarak tanımlanmıştır.

Koruyucu aile bakımı, batı ülkelerinde kurum bakımına oranla daha yaygın olarak kullanılan bir sistemdir. Batı ülkelerinde korunmaya muhtaç çocukların neredeyse %75'i koruyucu aile yanında yaşarken Türkiye'de bu oran oldukça düşük ve % 4'ler civarındadır. Ayrıca son yıllarda da bu düşüşün devam ettiği görülmektedir. Batı ülkelerine kıyasla Türkiye'deki bu oranın düşük olmasını açıklayan sebeplerin başında kültürel etkenlerin ve aile sistemi anlayışının geldiği düşünülebilir. Ayrıca evlat edindirme ile koruyucu aile uygulamalarının birbiriyle karıştırılması ve bu hizmetlerin tanıtımlarının yeterince yapılamaması da önemli engeller arasında sayılabilir (Özdemir vd, 2008: 284-285).

C. Evlat Edindirme

Çocuk sahibi olmak insan ve aile yaşamının önemli bir aşamasını oluşturur ve çoğunlukla çiftlerin ortak özlemidir. Bu özlemi yaşayan aileler için çocuksuzluk (Asan, 2004: 6) başlı başına bir sorundur. Bu aileler çocuk özlemini gidermek için her çareye başvurmaktadır. Ailelerin bu ihtiyaçları yasal yollardan giderilemediğinde onların zaman zaman yasa dışı ve uygun olmayan yolları denedikleri görülmektedir. Bazı kimselerin yasa dışı yollardan buldukları çocukları yüklü paralar karşılığı çocuk sahibi olmak isteyen ailelere satarak çocuk ticareti yaptıkları, çocuk borsası oluşturdukları bilinmektedir (Koşar, 1992: 93,94). Bütün bu olumsuzlukların ortadan kaldırılması için çocuk özlemi çeken ailelerin isteklerinin yasal yollardan ve kısa sürede çözülmesi gereklidir. Bu isteklerin yasal yollardan yerine getirilmesi ise evlat edindirme işleminin gerçekleştirilmesi ile mümkündür.

Evlat edindirme geçmişte dinî, siyasi, ekonomik, psikolojik, sosyal ve ahlaki amaçlar içerisinde daha çok evlat edinen ailenin sürekliliğini sağlama aracı olarak işlev görmüşken günümüzde bu işlev değişmiştir. Artık evlat edindirmenin asıl amacı çocukları olmayanlara bir varis bulmak ve onların evlat özlemlerini gidermekten ziyade aile yuvasından yoksun korunmaya muhtaç çocuklara en uygun aile ve çevresinin sağlanmasıdır (Işık, 2005:5; Akyüz, 1995: 153). Türkiye'de küçüklerin evlat edindirilmesinde aracılık faaliyetleri, "Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü" tarafından yürütülmektedir.

Evlat edindirme, çocukların korunmasına yönelik bir sosyal hizmet yöntemi olarak öğretilen ve uygulamada çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır (Şenocak, 2006: 206). Buna göre evlat edindirme diğer bakım yöntemleri gibi çocuğun ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan sosyal hizmet ve çocuk refah alanının önemli bir düzenlemesidir. Çocuğa geçici değil, sürekli bakım sağlayan evlat edindirme yöntemi bu yönüyle koruyucu aile bakımından farklılık gösterir. Evlat edindirme, kan bağına dayanmaksızın yasal ve sosyal açıdan ana-baba ve çocuk bağına kurulmasıdır. Bu bağ ile ana babanın çocuğa, çocuğun da onlara karşı hak ve sorumlulukları oluşmakta, ayrıca ana babadan yoksun çocukların anne-babaya, çocuk hasreti çeken ailelerin de çocuğa kavuşması sağlanmaktadır (Koşar, 1992: 94; Fink, 1963: 225).

Çocukların ailelerinden sürekli olarak ayrılmalarının zorunlu olduğu veya kendilerini koruyacak kimselerinin bulunmadığı hâllerde evlat edindirme en iyi

bakım modeli olarak kabul edilmektedir. Evlat edinme TMK'nın 305–320. maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre: Evlat edinme, koşulları sonuçları ve sona ermesi bakımından hâkimin izni ile tamamlanan hukuksal bir kurum olup evlat edinenle evlatlık arasında evlilik içi soy bağına benzer bir hısımlık ilişkisi meydana getirmektedir. Evlat edinme, ana–babası hukuken ya da fiilen belli olmayan veya ana–babası bulunmakla birlikte asıl ailesinde sağlıklı yetişme olanağı bulunmayan çocukların, başka bir ailenin devamlı ve asli üyesi durumuna gelmesini sağlar. Böylece evlat edinilen çocuğa kan bağı ile bağlı olduğu ana–babasının evinde bulamadığı güvenlik evlat edinen aile ortamında sağlanmış olur. Evlat edinme sonucunda, çocuk evlat edinenin mirasçısı olarak onun soyadını alır ve velayeti altına girer. Bir başka ifadeyle TMK evlat edinmeyi, mahkeme kararı ile kurulabilen bir hısımlık ilişkisi olarak düzenlemiştir.

Evlat edinme hizmetinin iki türde değerlendirilip tanımlandığı görülmektedir. Bunlardan ilki kısmi evlat edinme ikincisi ise tam evlat edinmedir. Kısmi evlat edinme; evlat edinilmiş çocuğun kendi öz ailesi ile ilişkisinin devam etmesi şeklinde (Klinkhardt, 2001: 1000) tanımlanmaktadır. Bu evlat edinme şekline, kısmi dendiği gibi, basit, gevşek, sınırlı evlat edinme sistemi de denilmektedir (Aydoğdu, 2010: 68). Tam evlat edinme ise evlatlığın asıl ailesiyle tüm ilişkilerini sona erdirip, bütün hak ve yükümlülükler bakımından yeni ailesinin bir üyesi hâline gelmesi ve aileyle tam olarak bütünleşmesi olarak tanımlanır (Akyüz, 1995: 166). Kuvvetli evlat edinme sistemi de denen bu sistem, 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra benimsenmeye başlanmış ABD'nin bazı eyaletlerinde, İngiltere, Rusya, Norveç, Almanya, İsviçre gibi ülkelerin Medeni Kanunlarında da yer almıştır (Aydoğdu, 2010: 68)

D. Kurum Bakımı

Kurum bakımı korunmaya muhtaç çocukların bakım ve korunması için düşünülen en eski çözüm yolu ve bakım yöntemidir. Bu yöntem özellikle çocuğun ailesi yanında bakımı ve korunması için alınan önlemler, geliştirilen politika ve yapılan yasal düzenlemelere rağmen çocuğun ailesi yanında bakım ve korunması sağlanamadığında devreye sokulan bir seçenektir (Karataş, 2008: 41). Kurum bakımı çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları, grup evleri gibi kurumlarda devlet tarafından sağlanmaktadır.

Kurum bakımı, benzer özellikleri olan çocukların belli bir yerde topluca bakılıp korunması veya bir aile ortamına sahip ya da aile ortamında yaşama şansı bulunmayan çocukların gruplar şeklinde veya toplu olarak bir kurum içerisinde yaşamaları ve bu süre içerisinde kendilerine anne, babalarının yerini alan yetişkinler tarafından bakılmaları olarak tanımlanmaktadır. Bir başka ifadeyle kurum bakımı, korunmaya muhtaç çocukların bakımlarını, fiziksel ve ruhsal sağlıklarını koruma ve sürdürmelerini, hayata sağlıklı bir birey olarak güven ve huzurla katılmalarını ve böylelikle topluma faydalı kişiler olarak yetişmelerini sağlamayı amaçlayan bir yöntemdir (Demirbilek, 1998: 620). Bu bakım yönteminin verildiği kurumların birkaç tipi bulunmaktadır.

Kurum tipleri genellikle ülkelerin sosyoekonomik koşullarına ve geleneklerine bağlı olarak değişiklik göstermekte ve her yaştan 11 ya da daha fazla çocuğun yatılı olarak bakım gördüğü sağlık ya da sosyal hizmet kuruluşu olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamadan yola çıkarak kurum tiplerini “açık ve kapalı, kışla tipi, okul tipi ve ev tipi kurumlar” şeklinde ayırmak mümkündür (Taştekil, 1992: 314, Şenocak, 2005: 95). Daha yaygın olarak kullanılan kurum bakımları kışla ve ev tipi kurum bakımlarıdır.

1. Kışla Tipi Kurumlar

Kurum bakımının gelişim süreci incelendiğinde, ilk basamakta kışla tipi kurumların yer aldığı görülmektedir. Kışla tipi kurumlarda çok sayıda çocuğun büyük binalarda ve kalabalık koğuşlarda bir arada yaşadığı ve kurumda az sayıda personelin çalıştığı, otoriter bir disiplin ve merkeziyetçi yönetim tarzı ile yönetilen kurumlardır (Erol, Şimşek, 2008: 137). Kışla tipi kurum bakımının ortaya çıkardığı olumsuzluklar nedeniyle bu tür yapı ve hizmetler değiştirilmeye başlanmıştır. Artık kurumlar, koğuş sisteminden oda sistemine ve içinde daha az sayıda çocuğun barınabileceği kurumlar hâline dönüştürülmektedir. Bu kurumlar kategorik olarak Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtları olmak üzere iki gruba ayrılarak herhangi bir nedenle ailesinden ayrılmak zorunda kalarak korunmaya muhtaç hâle gelen çocuklara hizmet vermeyi amaçlamaktadır (Yılmaz, 2006: 103). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı kuruluşlar olan çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları 2828 sayılı SHÇEK Kanunu'nun 3. maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre:

Çocuk yuvaları; 0–12 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklar ile gerektiğinde 12 yaşını doldurup da tek başına yaşamlarını sürdüremeyecek ve kurumca himaye olunan kız çocuklarının, bedensel, eğitsel, psikososyal gelişmelerini, sağlıklı bir kişilik veya iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Çocuk Yuvaları “SHÇEK Çocuk Yuvaları Yönetmeliği”ne göre faaliyette bulunurlar ve 0-6, 7-12 ve 0-12 yaş aralığında üç sınıfa ayrılırlar. Hâlen Türkiye’de 72 çocuk yuvasında 3.958 çocuğa bakım ve koruma hizmeti verilmektedir (SHÇEK, Erişim 2).

Yetiştirme yurtları ise 13-18 yaş arasında bulunan korunmaya muhtaç çocukların koruma ve bakımlarını sağlayıp onları bir iş veya meslek sahibi kılarak, topluma yararlı kişiler olarak yetiştirilmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü bulunan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Yetiştirme yurtları “Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişlerine İlişkin Yönetmelik”e göre faaliyette bulunurlar. Türkiye’de 40 kız ve 52’si erkek olmak üzere 92 yetiştirme yurdu bulunmaktadır. Bu yurtlarda 2011 yılı Temmuz ayı sonu itibarıyla 2.362’si erkek ve 1663’ü kız olmak üzere toplam 4025 çocuğa bakım ve korunma sağlanmaktadır (Kocacık, 1984: 153; SHÇEK, Erişim 2).

2. Ev Tipi Kurumlar

Bu kurum tipi az sayıda (5–10) çocuk grubuna hizmet veren büyük yatakhaneler ve yemekhaneler yerine çocukların daha küçük odalarda barınma ve ihtiyaçlarının karşılandığı tiptir (Taştekil 1992: 314-315). Korunmaya muhtaç durumda bulunan çocuklar için sıcak bir aile ortamı sağlamaya çalışan ev tipi kurumların başında çocuk evleri ve çocuk köyleri gelmektedir. Çocuk köyleri, korunmaya muhtaç çocuklara özellikle annenin bulunduğu bir aile sağlamak ve onları anne sevgisi ve aile anlayışı içinde barındırmak ve eğitmektir. Çocuk köyleri, bu anılanların yanı sıra korunmaya muhtaç çocukların beden, ruhen, ahlâken ve fikren olumlu gelişmelerini sağlamak, hayatlarında karşılaştıkları zorlukları yenmesini öğretmek, çocukları kendi örf ve âdetlerine göre eğiterek toplum içinde yapıcı ve verimli bir kişilik kazanmalarına (Bıyıklı, 1995: 5) yardım etmek amacıyla faaliyet göstermektedirler. Çocuk köyleri birçok kıtada korunmaya muhtaç çocuğa bakım ve koruma hizmeti sunmaktadır. 2011 yılı Nisan ayı itibarıyla Afrika'da 126, Asya'da 149, Amerika'da 126, Avrupa'da ve Okyanusya'da 1'er olmak üzere toplam 132 ülkede 508 çocuk köyü ile 59.130 çocuğa bakım ve koruma hizmeti verilmektedir (Statistics of facilities and beneficiaries, Erişim).

III. Çocuk Evleri

Daha öncede ifade edildiği gibi kurum bakımının pek çok sakıncasının ortaya çıkması ve maliyetli bir bakım yöntemi olması nedeniyle pek çok ülke kurum bakım hizmetlerinden vazgeçmeye başlamıştır. Türkiye'de de yaygın bir şekilde uygulanan kurum bakımının hem maliyetli oluşu hem de birçok olumsuz yönünün ortaya çıkmasıyla bu bakım yöntemine alternatif model oluşturulmaya başlanmıştır. Bu modele göre çok sayıda çocuğun bir kurumda bir arada kalması yerine çocukların ev ortamında kalması planlanmıştır. Bu planlamalar arasında çok önemli bir yere sahip olan proje öncelikle "Sevgi Evleri" projesidir. Proje ile çocukların kuruluş bakımı yerine daha küçük birimlerde, küçük ve müstakil binalardan oluşturulan site içerisindeki evlerde bakımları sağlanarak (SHÇEK, Erişim 4) çocukların aile ortamına benzer yapı ve ilişki içerisinde sağlıklı ve kendine güvenen bireyler olarak büyümeleri ve topluma kazandırılmaları hedeflenmiştir. Bu bağlamda sevgi evleri uygulaması çocuk evlerinin temelini oluşturmuştur (Tornacı, 2008: 27–28; Kahraman, 2007: 57).

A. Tanım ve Unsurları

Çocuk evleri, bir sosyal hizmet kuruluşu olarak her ilin sosyal-kültürel ve fiziksel yapısının çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde, tercihen il merkezinde ve yaşanabilir bir sosyal çevrede okullara, hastanelere yakın yerlerde bağış olarak alınan, kiralanmış veya lojman olarak kullanılan apartman veya müstakil dairelerden oluşan evlerdir. Çocuk evleri 2828 sayılı SHÇEK Kanunu'nun 3. maddesinde "0-18 yaşlar arasındaki korunmaya muhtaç çocukların kaldığı ev birimleri" olarak tanımlanmıştır. Bu evlerde 0-18 yaş grubu arasındaki 5-8 çocuğa bir ev ortamı yaratılarak (Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik) o çocuklara korunma ve bakım sağlanarak, çocukların bedensel ve psikososyal gelişimleri ile

eğitimlerinin tamamlanmasına çalışılmaktadır. Böylece korunma altına alınan çocukların bir meslek sahibi edilerek topluma yararlı kişiler olarak yetiştirilmeleri, çocukların toplumsal hayata uyum sağlamaları, komşuluk ilişkilerini geliştirmeleri ve topluma kazandırılmaları amaçlanmıştır (SHÇEK, Erişim 5).

Daha önceleri SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk ve Gençlik Hizmetleri Dairesi Başkanlığı koordinesinde yürütülmekte olan çocuk evlerinin koordinasyonu görevi, SHÇEK'in kapatılmasının ardından 633 sayılı KHK ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığı'na verilmiştir. Çocuk evleri ile ilgili tüm işlemlerin yürütümü illerde il müdürlüğü bünyesinde bulunan çocuk evleri koordinasyon merkezi ve bu merkeze bağlı çocuk evi sorumlusu tarafından yapılmaktadır. Çocuk evlerinde ise çocuk evleri sorumlusuna bağlı bakıcı anne veya bakım elemanı bulunmaktadır. Çocuk evleri uygulaması Ankara'da pilot uygulamayla başlamıştır. Uygulamanın başarılı olması nedeniyle bu hizmet 2005 yılı içerisinde başka illerde de uygulanmasına başlanmıştır. Çocuk evlerinin daha da yaygınlaştırılması için kamu ve gönüllü kuruluşlar ile işbirliği protokolleri yapılmaktadır (SHÇEK, Erişim 4).

Çocuk evlerinde bakım hizmeti verilirken belirli unsurlar gözetilmektedir. Bu unsurlar şöyle özetlenebilir. Çocuk evlerine yerleştirilecek çocukların korunma veya tedbir kararları alınmış olmalıdır. Çocuk evlerine korunma ve tedbir kararı alınmamış çocukların kabulü hiçbir şekilde yapılamaz. Çocuk evlerinin çocukların olumsuz çevre koşullarından etkilenmemesi için uygun yerlerde faaliyet göstermesinin sağlanması önemlidir. Buna göre çocuk evleri hem kolay ulaşılabilir hem de güvenliğin sağlanması açısından genellikle şehrin hastanelere ve okullara yakın merkezi yerlerinde açılmaktadır. Bir başka unsur ise çocuk evlerinde barındırılacak çocuk sayısıdır. İlgili mevzuata göre çocuk evlerinde barındırılacak çocuk sayısı en fazla 8'dir (Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik). Çocuk evleri açılması planlanırken bu sayı göz önünde tutulmaktadır.

Çocuk evlerinin çocuklar açısından önem taşıyan bir diğer unsuru ise çocuk evlerine dışarıdan bakıldığına bu yerin çocuk evi olduğunun belli olmamasıdır. Korunmaya muhtaç çocukların sosyal yaşamda en fazla karşılaştıkları problemlerin başında damgalanma gelmektedir. Sokaktan veya evin yanından geçen kişilerde yetimler, öksüzler veya kimsesizler gibi acıma hissi uyandıracak duygulara yol açmamak için çocukların barındırıldığı evlerin kapısına bu konutlarda korunmaya muhtaç çocukların yaşadığını belirten işaret veya tabela asılamaz (Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik). Evin herhangi bir yerinde yardımsever kişi veya kurumlara teşekkür mahiyetinde köşe yapılamaz (SHÇEK, Erişim 6).

Bununla birlikte çocukların sık sık mekân değişikliği yaşamaması ve evlere aidiyet duygusunun geliştirilmesi bakımından çocuk evi olarak düşünülen bina veya dairelerin özellikleri iyi analiz edilmelidir. Çocuk evleri çocukların yaş cinsiyet ve okul durumlarına uygun olarak açılıp ve düzenlenmelidir. Binaların bitişik nizam, eski ve yığma olup olmaması, karanlık odasının bulunup bulunmaması ve

binalardaki komşuluk ilişkileri çocuklar açısından önemli bir unsurdur. Bütün bunlar dikkate alınarak bol güneş alan, bahçeli, trafiğin yoğun olmadığı, baz istasyonu, lpg ve akaryakıt tesisi, gayri sıhhi müessese vb. gibi çeşitli risk faktörlerinden uzakta, ısınma için soba kullanılmayan, az katlı, havadar ve yeni binalarda hizmetin planlanması yapılmaktadır. Çocuk evlerine özellikle 0-6 yaş grubu çocukların alınmasının planlanması halinde ise çocukların güvenliği açısından binaların çok katlı olmamasına dikkat edilmektedir. Hâlen 0-12 yaş arasındaki çocukların kaldığı 303 ve 13-18 yaş arasındaki çocukların kaldığı 105 çocuk evi olmak üzere toplam 408 çocuk evinde 2.260 korunmaya muhtaç çocuğa hizmet verilmektedir (SHÇEK, Erişim 2; SHÇEK, Erişim 4; SHÇEK, Erişim 6).

B. Çocuk Evlerinde Bakım ve Koruma

Korunmaya muhtaç çocuklara çocuk evlerinde bakım ve korunmanın sağlanabilmesi için öncelikle korunmaya muhtaç çocukların tespiti, durumlarının incelenmesi gereklidir. Çocuk ya da çocukların hakkında inceleme yapıp özellikleri hakkında gerekli raporlar hazırlanıp, korunma veya tedbir kararı alınanlar çocuk evlerine yerleştirilirler.

1. Çocukların Seçimi Ve Yerleştirilmesi

Korunmaya muhtaç çocukların tespitinde, bildirilmesinde veya duyurulmasında;

Mahalli Mülki Amirler,

Sağlık Kurum ve Kuruluşları,

Köy Muhtarları,

Genel Kolluk Kuvvetleri ve

Belediye Zabıta Memurları, görevlendirilmiştir (Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespiti, İnceleme Korunma Kararlarının Alınması ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmelik, m. 7). Ayrıca ihmal ve istismara uğramış çocukların yakınları da ilgili birime çocukların bildiriminde bulunmaktadır (Torunlarıma Bakamıyorlar Yardım Edin; Erişim). Resmî bir duyuru gelmesi beklenmeden basın yayın organlarında çıkan haberler de il müdürlükleri ve sosyal hizmet şubeleri tarafından ihbar kabul edilmektedir (Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespiti, İnceleme Korunma Kararlarının Alınması ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmelik, m. 8,10).

Korunmaya muhtaç olduğu bildirilen ya da basında çıkan haberler sonucu korunmaya muhtaç olduğu kabul edilen çocukların koruma altına alınabilmesi için yapılması gereken işlemler bulunmaktadır. Öncelikle çocuk ve ailesi hakkında sosyal inceleme yapılması ve yapılan inceleme sonucunda sosyal inceleme raporu hazırlanmalıdır. Hazırlanan raporla Aile ve Sosyal Politikalar İl müdürlüğü tarafından görevli ve yetkili mahkemeye² resmî olarak başvurulması gerekmektedir. Ancak acil

---

² 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, korunma ihtiyacı olan çocuk hakkında, koruyucu ve destekleyici tedbir kararı alma yetkisini çocuk mahkemelerine

olarak korunması gereken çocuk veya çocuklar için sosyal inceleme yapılması beklenmeden, valilik acil oluruyla çocuklar korunmaya alınır. Sosyal inceleme raporları daha sonra tamamlanarak görevli ve yetkili Mahkemeye gönderilir (Çocuk Yuvası; Erişim).

Yetkili mahkemeden 2828 sayılı SHÇEK Kanunu kapsamında korunma kararı ve 5393 sayılı Yasanın 5. maddesinin c bendi gereği “çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine” yönelik olarak “bakım tedbiri” talep edilmektedir (Kocaoğlu, 2010: 23). Bununla birlikte, il ya da ilçelerde tespit edilen korunmaya muhtaç çocukların korunma kararları ikamet edilen mahalde, evden kaçıp korunmaya muhtaç olan çocukların korunma kararları ise ailesinin ikamet ettiği yerde çıkarılır (Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespiti, İnceleme Korunma Kararlarının Alınması ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmelik, m. 13).

Mevcut yasaları ve imzalanan uluslararası sözleşmeleri dayanak alan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü öncelikli politikasını çocukların aile ortamında yaşamasını sağlayıcı tedbirler alma üzerine kurmuştur. Buna göre, 2828 sayılı SHÇEK ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun "bakım tedbirine" ilişkin hükümleri doğrultusunda çocuklar için öncelikle aynı nakdi yardım, koruyucu aile, evlat edinme değerlendirilmekte, kurum bakımı ise son çözüm olarak düşünülerek çocuklar yaş ve cinsiyet durumlarına uygun kuruluşlara yerleştirilmektedir (Çocuk Yuvası; Erişim). Korunmaya muhtaç çocuk olarak korunma altına alınmış her çocuğun korunma altına alınma nedeni farklılık göstermektedir. Bu durum dikkate alınarak çocuk evlerinde kalacak çocuklar:

Koruyucu aile ve evlat edindirme hizmetinden yararlandırılamayacak çocuklara öncelik tanınması,

Aynı evde kalması uygun bulunan en küçük ve en büyük çocuk arasındaki yaş farkının en fazla üç yaş olması,

Seçilecek çocukların kardeş olması durumunda ise yaş farkının aranmaması,

Çocuklar arasında cinsiyet, yaş ve kardeş olup olmama ölçütleri değerlendirilerek (Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik) Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi tarafından belirlenir. Bu belirlemede, çocuk

---

vermiştir (5395 s. K. m. 7/7). Bu Kanunun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’te ise (R.G. 24.12.2006 ve 26386) “Mahkemenin”, müstakil çocuk mahkemesi bulunmayan yerlerde aile ya da asliye hukuk mahkemeleri ile suça sürüklenen çocuklar yönünden ceza mahkemelerini ifade ettiği belirtilmiştir. Ancak 5395 sayılı Kanun ve bu kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelik hükümlerine göre, 4787 sayılı Aile Mahkemeleri Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle, korunmaya muhtaç çocuklar hakkında korunma kararı alma ve alınmış olan korunma kararını kaldırma görevi aile mahkemelerinin görevi kapsamına alınmıştır.

evinin ilk defa açılıp açılmaması önem taşımaktadır. Eğer çocuk evi ilk defa faaliyete açılıyorsa burada kalacak korunmaya muhtaç çocuklar çocuk evinin açılış aşamasında, eğer çocuklar herhangi bir sosyal hizmet kuruluşunda barındırılıyorsa çocuk evine yerleştirilme kararı, kuruluş ve çocuk evleri koordinasyon merkezinde görevli meslek elemanlarından oluşturulacak komisyonca belirlenir. Çocuk evine öncelikle aile temelli bakım hizmetlerinden yararlandırılmayan çocukların yerleştirilmesine özen gösterilir. Ancak daha sonra çocuğun takibi ve değerlendirilmesi ile gerekli mesleki çalışmalar sürdürülerek çocuğun aile yanında bakım hizmetlerinden yararlandırılması sağlanır. Ayrıca çocuk evleri koordinasyon merkezi kararı ile çocuk evine yerleştirilmiş ve aileye dönüşü mümkün olmayan çocuklar arasından çocukların yaş, cinsiyet durumuna uygun ev değişikliği yapılabilir.

Çocuk evlerine yerleştirilecek çocuklarda dikkate edilecek bir başka husus ise çocukların, ağır ruhsal veya zihinsel özürli olmaması, sürekli bakım ve tedavi gerektiren sağlık sorununun bulunmamasıdır. Çocuk evlerine kabulü yapılan çocuklardan uyum sorunu yaşayan çocuklar için psikolog veya psikiyatrist desteği alınarak çocuğun eve uyum sağlaması yönünde mesleki çalışmalar yapılır. Çalışma ve uğraşlar sonunda eve hiçbir şekilde uyum sağlayamayan çocuklar için çocuğun yaş ve özellikleri de dikkate alınarak çocuk yuvaları veya yetiştirme yurdu gibi kuruluş bakımı tekrar değerlendirilir (Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin Uygulanması Hakkında Genelge) Bir başka ifadeyle çocuk evlerinde uyum sorunu çeken çocuk olması hâlinde çocuğun özelliğine göre çocuk yuvası, yetiştirme yurdu veya rehabilitasyon merkezlerinden birinde bakım ve koruma sağlanır.

2. Bakım Ve Korumanın Sona Ermesi

Korunmaya muhtaç çocukların bakım ve korunma hizmetlerinin sona ermesine ilişkin esaslar "Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespiti, İnceleme Korunma Kararlarının Alınması ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmelik"le belirlenmiştir. Buna göre çocuğun bakım ve koruma altına alınmasına neden olan şartların ortadan kalkması, (Örneğin yoksulluk nedeniyle kurum bakımına alınma) çocuğun reşit olması veya bakım ve korunma altındaki çocuğun ölümü ile sona ermektedir. Ancak her hâlde bakım ve korunmanın yasal olarak sona erebilmesi için korunma kararının mahkemece kaldırılması gerekmektedir. Korunma kararına neden olan şartların ortadan kalkması, ölüm veya reşit olma durumunda kuruluş yetkililerinin çocuk hakkında hazırlayacağı rapor dikkate alınarak, İl Müdürlüğü'nün teklifi ile çocuğun veya çocukların korunma kararı mahkeme tarafından kaldırılır.

Bununla birlikte reşit olan çocuğun korunma kararı SHÇEK Kanunu'nda belirtilen şartlar dikkate alınarak çocuğun rızasının da alınması suretiyle, İl Müdürlüğü'nün teklifi ile mahkeme tarafından uzatılabilir. Mahkeme teklifi karara bağlayıncaya kadar, korunma süresi dolmuş olan çocuk bulunduğu kuruluşta veya çocuk evinde kalmaya devam eder. SHÇEK Kanunu'nda belirtilen şartların ortadan kalkması nedeniyle korunma kararı kaldırılmış ancak tek başına yaşamını

sürdüremeyecek durumda bulunan kız çocuklarının, uygun koşullar sağlanıncaya kadar kuruluş yetkililerinin hazırlayacakları rapor doğrultusunda İl Müdürlüğünün teklifi ve Mülki İdare Amirinin onayıyla kuruluşta korunmasına devam edilir (Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespiti, İnceleme Korunma Kararlarının Alınması ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmelik, m. 18,19,20).

3. Çocuk Evleri Bakımının Olumlu ve Olumsuz Yönleri

a. Olumlu Yönleri

Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları gibi kuruluşların kalabalık olması, kuruluş çalışanlarının çocukların özelliklerine göre davranma imkânını ortadan kaldırmaktadır. Çocuk evlerinde ise hem çocukların sınırlı sayıda oluşu hem de çocuklara bakım hizmeti veren personel sayısının az olması ve sürekli değişmemesi çocukların bağlanma, güven duygusu ve kişisel gelişimi açısından olumlu bir sonuçtur. Çünkü az sayıda çocukla ilgilenen personel çocukların özelliklerine göre bakım ve ilgiyi verebilecek, çocuklarla daha yakından ilgilenecektir.

Genel olarak kurum bakımının dolayısıyla çocuk evlerinin bir başka olumlu yanı da meslek edindirme ve işe yerleştirme ile kız çocuklarına yapılan evlenme yardımlarıdır (SHÇEK, Erişim 7). Bu bağlamda çocuk evlerinde bakılıp korunan çocuklar da bu yardımlardan yararlanacaklardır. Çocuk evlerinin bir başka olumlu yanı ise korunmaya muhtaç çocukların en fazla maruz kaldığı damgalanma riskinin büyük bir oranda ortadan kalkmasıdır. Öğrenciliklerinde okul ve mahalle arkadaşları, iş yaşamında ise iş arkadaşları arasında yuvalılar, yurtlular gibi ifadelere maruz kalma ve kendilerine acıma hissiyle yaklaşılması korunmaya muhtaç çocuklarda dışlanmışlık algısı yaratmakta ve üzmektedir. Okulda veya iş yaşamında arkadaşlarını davet edeceği bir evinin, yaşamını şekillendirirken kendini ait hissedeceği bir sokağının veya bir mahallesinin olmaması çocuk için olumsuzluktur. Yuva ve yetiştirme yurtlarında yaşanan soğuk, kocaman resmi binaların ürpertisi, hasta olsa bile dinlenmek için yatakhanelerin, acıktığı hâlde bir şeyler atıştırmak için yemekhanenin açılış saatini beklemesi gibi sorunlar çocuk evlerinde yaşanmamaktadır. Ayrıca arkadaşlarını davet edeceği bir evi, top oynayacağı bir mahallesi ve sokağının bulunması yaşadığı yere aidiyet duygusunu geliştirecektir. Bununla birlikte çocuk evinde normal bir ev yaşantısı sürdüren çocuklar korunma kararları kalktığında tek başlarına bir ev tutup yaşayabilecek güven ve cesarete sahip olacaklardır.

Çocuk evlerinin dışında çocuk evini açıkça belli eden tabela bulunmadığı için çocuk evinin bulunduğu sokaktan geçenler bahçede veya sokakta oynayan çocuklara yetim veya kimsesiz diye acıyarak bakamayacak, böylece çocuklar damgalanmadan uzak kalacaktır. Bütün bunlar çocuk evlerinde korunmanın olumlu yanlarından bir kaçıdır. Çocuk evlerinin olumlu yanlarından bir başkası belki de en önemlisi ise çocuk evlerinde yaşayan çocuklardan yaş grubu birbirine yakın kardeşlerin birbirlerinden ayrılmadan aynı evde bakım ve korunmalarının sağlanmasıdır. Oysa çocuk yuvası ve yetiştirme yurtlarında çocukların etüt salonları, yatakhaneleri yemekhaneleri yaş grubuna göre ayrılmakta bu nedenle kalabalık

yuva veya yurtlarda kardeşlerin zaman zaman birbirlerini görmediği ve birbirlerine yabancılaştıkları bilinmektedir. Oysa bu durum çocuk evlerinde sık yaşanan bir durum değildir. Çünkü çocuk evlerinde kardeşler çoğunlukla bir arada yaşamaktadır. Bu durum onların birbirlerine duygusal destek sağlamalarına, güven duygularının gelişmesine başarılarının artmasına neden olmaktadır. Nitekim çocuk evlerinde bakım ve koruma altında kalan çocukların çocuk evlerinde kalmaya başlamalarından sonra yetiştirme yurtlarında kalanlara göre eğitim başarılarının arttığı üniversite giriş sınavlarını kazananların sayısında da bir yükseliş olduğu SHÇEK yetkililerince ifade edilmektedir (SHÇEK, Erişim 8).

b. Olumsuz Yönleri

Çocukların çocuk yuvası ve yetiştirme yurdunda olduğu gibi çocuk evlerinde bakılıp korunmasının da bazı olumsuz sonuçları bulunmaktadır. Bu olumsuz sonuçların başında çocuk evlerine yerleştirilecek çocukların uygun olarak seçilmemesi gelmektedir. Uzun süre sokakta yaşamış, olumsuzluklarla karşılaşmış, sürekli yuva ve yurttan kaçmayı alışkanlık hâline getirmiş özel eğitim ve rehabilitasyona ihtiyacı olan çocukların çocuk evlerine yerleştirilmesi hâlinde bu çocukların yaşadıklarını olumlayarak anlatması çocuk evlerinde kalan diğer çocukların da bu anlatılanlardan etkilenecek sokağın çekiciliğine kapılması durumunda çocuğun çocuk evinden ve okuldan kaçması gibi sonuçlara yol açabilecektir.

Bir başka olumsuzluk ise çocukların bakım görevlileriyle yaşayacağı problemlerdir. Çocuk evleri yeni olmasına rağmen çocuklara kötü muamele ihmal ve istismardan tutuklanan bakım görevlileri bulunmaktadır (Ünsal, Erişim). Bakım elemanlarıyla ilgili bir başka olumsuzluk da bakım elemanları ile bakıcı annelerin az sayıdaki çocukla beraber çocuk evinde kalması hâlinde ihmal ve istismar gibi olayların yaşanması durumunda bu olayların fark edilmesinin zaman alacak olmasıdır. Çünkü kuruluşlarda personel birbirini kontrol etmekte, ihmal ve istismara uğrayan çocuklar arasında da zaman zaman dayanışma gelişmekte ve şiddet uygulayanlar şikâyet edilebilmektedir. Oysa az sayıda personel ve çocuğun barındığı çocuk evleri açısından bu durum bir dezavantajdır. Çocuk evleri uygulaması yeni olmasına rağmen şimdiden dayak yiyen veya şiddete maruz kalan, istismar edilen çocuk haberleri yazılı ve görsel basında yer almaktadır (Çocuk Evinde Mumlu İşkenceye Tutuklama, Erişim; Adana'da Sevgi Evinde Kötü Muamele İddiası, Erişim).

Bazı çocukların, özellikle 3 yaşından küçük çocukların özel bakıma ve anne kucağına ihtiyaçları vardır. Kurumlarda ve çocuk evlerinde sık sık bakıcı değiştirmek söz konusu olup; bu durum çocuklar üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır. Ayrıca çocuk evlerinde görevlendirilen bakıcı anne veya bakım elemanının düşük ücretlerle iş güvencesiz ve hizmet satın alımı yoluyla görevlendirilmesi çalışan personelin motivasyonunu olumsuz etkilemekte bu durum personelin çocuklara yaklaşımında olumsuzluklara neden olmaktadır. Son zamanlarda yerel yönetimlere devredilmesi düşünülen çocuk koruma hizmetlerinin yerel yönetimlerce sunulması halinde, yerel yönetimlerin kendi siyasetini kuruma yansıtacağı endişesi de bulunmaktadır. Çünkü

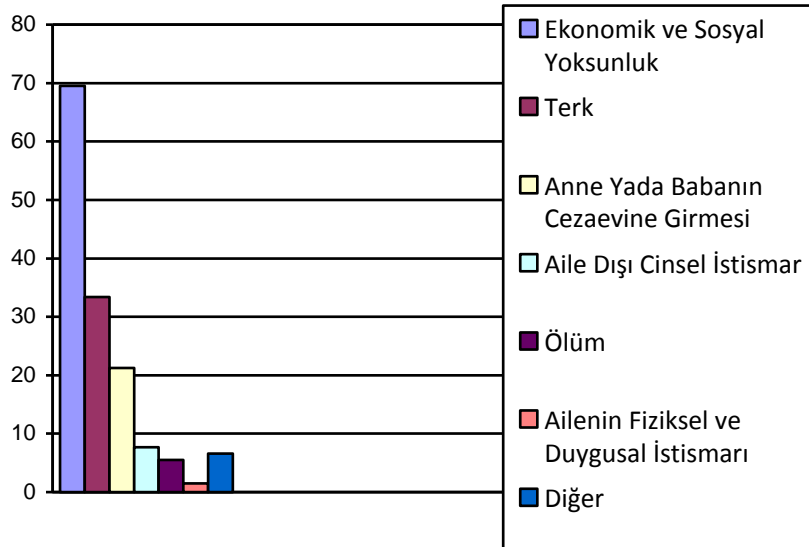
yerel yönetimler siyasi iradenin bir yanıdır ve bu nedenle çocuklara yönelik hizmet sunumunda ideolojik yaklaşımların ortaya çıkması çocukların kişilik gelişimleri açısından olumsuzluk yaratacak bir durum ve açık bir kaygıdır (ihale ile Öğretmen Alım Dönemi Başladı; Erişim; SHÇEK Tartışması, Erişim).

IV. Çocukların Bakım ve Koruma Altına Alınma Nedenlerinin Karşılaştırılması

Genel olarak korunmaya muhtaçlığa yol açan nedenler ekonomik, sosyal ve kişisel nedenlerdir. Kötü alışkanlıklar, alkol ve madde bağımlılığı gibi unsurlar kişisel nedenleri oluştururken, yoksulluk, işsizlik, göç, savaşlar ve doğal afetler, sosyal dışlanma gibi unsurlar ise ekonomik ve sosyal nedenleri oluşturmaktadır. Türkiye’de 2005 yılında kurumlarda kalan 13.742 çocuk üzerinde yapılan bir araştırmaya göre çocukların kurum bakımına alınmasına neden olan etkenler şu şekilde belirlenmiştir:

Çocukların bakım ve koruma altına alınma nedenlerinin başında % 69,5 ile ekonomik ve sosyal yoksunluk gelmektedir. Bu nedenleri % 33,4 ile ebeveynlerinin çocuğu terk etmesi, % 21,2 anne ya da babanın ceza evine girmesi, % 7,7 çocuğun aile içinde ve dışında cinsel istismara veya kötü muameleye uğraması, % 5,7 anne veya babanın ölümü, % 1,5 ailenin fiziksel ve duygusal istismarı, % 6,6 üvey annenin ya da babanın çocuğu kabul etmemesi, doğal afetler ve terör gibi diğer nedenler izlemiştir.

Grafik 1: Türkiye’de Çocukların Kurum Bakımına Alınma Nedenleri

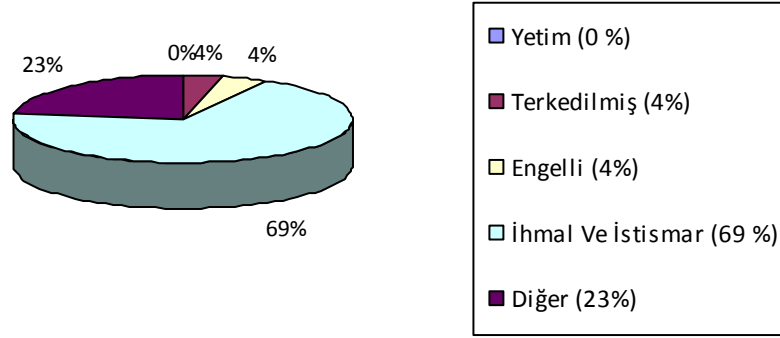
Kaynak: SHÇEK Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi Nihai Raporu, <http://www.shcek.gov.tr/Arastirmalar/arastirma.asp>, (Erişim Tarihi: 12.03.2010)

Türkiye’de çocukların bakım ve korunmasına neden olan yukarıdaki nedenler Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında çocukların bakım ve koruma altına alınma

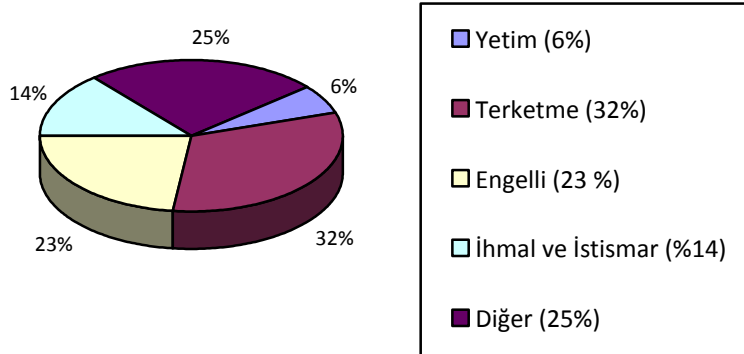
nedenleri arasında farklılıklar olduğu görülmektedir. 2003 yılında Avrupa’da yapılan bir araştırmaya göre Avrupa Birliği (AB) üyesi ve AB üyesi olmayan diğer ülkelerde 3 yaş altındaki çocukların kurum bakımına alınmasına neden olan unsurlar şu şekilde tespit edilmiştir (Brown, 2005: 27). Buna göre: AB üyesi ülkelerde 3 yaş altındaki çocukların kurum bakımına alınma nedenleri Şekil 1’de, AB üyesi olmayan diğer Avrupa ülkelerindeki 3 yaş altı çocukların kurum bakımına alınma nedenleri ise Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 1’e göre AB üyesi ülkelerdeki 3 yaş altındaki çocukların kurum bakımına alınma nedenleri arasında ilk sırayı % 69 oranı ile çocuk ihmal ve istismarı yer almaktadır. Bu oranı % 4 ile engellilik ve % 4 ile çocuğun terk edilmesi takip etmiştir. Buna karşılık, anne baba ölümü % 0 olarak neredeyse hiç yer almamıştır. Bu verileri % 23 ile diğer nedenler izlemiş fakat diğer nedenlerin ne olduğu açıklanmamıştır (Brown, 2008: 254).

Şekil 1: AB Üyesi Ülkelerdeki 3 Yaş Altı Çocukların Kurumda Kalma Nedenleri

Şekil 2: AB Üyesi Dışındaki Diğer Avrupa Ülkelerinde 3 Yaş Altı Çocukların Kurumda Kalma Nedenleri

Kaynak: Kewine, B, “ The Risk Of Harm Young Children In Institutional Care” http://www.crin.org/docs/The_Risk_of_Harm.pdf, Erişim: 20.03.2011, (Brown, 2008: 255)

Şekil 2' ye göre ise çocukların kurum bakımına alınma nedenleri arasında ilk sırayı % 32 ile çocukların ebeveynleri tarafından terk edilmesinin aldığı görülmektedir. Bunu sırasıyla % 23 ile çocukların engelli olması, % 14 ile çocuğun ihmal ve istismar edilmesi, % 6 ile çocukların yetim olması izlemiştir. Bunları % 25 ile diğer nedenler izlemiş fakat diğer nedenlerin ne olduğu burada da açıkça belirtilmemiştir (Brown, 2008: 254).

Korunmaya muhtaç çocuklara verilen bakım yöntemleri karşılaştırıldığında çocuğun bakım ve koruma altına alınma nedenleri ile bakım yöntemlerinin ülkeden ülkeye değişiklik gösterdiği görülmektedir. Gelişmiş ülkelerdeki çocuk refah sistemleri çocuğun korunmasının biyolojik ailesi yanında sağlanması üzerine kurulmuş ve geçmişin çocuk odaklı refah sistemi bugün aile odaklı sistem hâline dönüşmüştür. Çocuk refahını sağlayan kurumlar çocuğun kurumda kalış süresini kısaltmak ve böylece kışla tipi kurumlarda ve kalabalık ortamlarda çocuğun örselenmesinin önüne geçmek için biyolojik ailenin çocuğun ev dışına itilmesine neden olan koşullarının iyileştirilmesine yönelik hizmetler sunmaktadırlar. Türkiye'de ise çocuk evleri de dâhil olmak üzere daha çok kurum bakımının tercih edildiği koruyucu aile ve evlat edinme hizmetlerinin yeterince ilgi görmediği gerçeği ile karşılaşılmaktadır. Türkiye'de çocuğun yararı düşünülerek koruyucu aile ve evlat edindirme hizmetleri öncelikli olarak görülse de kurum bakımından tamamen vazgeçildiği söylenemez. Ancak daha büyük ve kalabalık kurumlardan daha küçük bakım evlerine doğru bir geçiş söz konusudur (Kocaoğlu, 2010: 26, 27; Ekşi 2008: 9,10).

2003 yılında Daphne programı çerçevesinde Avrupa'da kurum bakımı üzerine bir araştırma yapılmıştır. Yapılan bu araştırmada AB üyesi olan ve araştırmanın yürütüldüğü tarihte AB üyesi olmayan diğer Avrupa ülkelerindeki kurum bakımı ve koruyucu ailede bulunan 3 yaş altındaki çocuklar esas alınmıştır. Bu araştırmaya esas teşkil eden seçilmiş bazı Avrupa ülkelerindeki kurum bakımı ve koruyucu ailede bulunan 3 yaş altındaki çocukların sayı ve oranları Tablo 1'de gösterilmiştir³.

Tablo 1'e göre, 3 yaş altında en fazla çocuğun Fransa ve Romanya'daki kurumlarda bulunduğu, Slovenya ve İzlanda'da ise kurum bakımında 3 yaş altında hiçbir çocuğun bulunmadığı görülmektedir. Türkiye'de ise belirtilen tarihte kurumda kalan 3 yaş altındaki çocukların sayısı 850'dir ve bu oran on binde 2'lik bir orana karşılık gelmektedir. Araştırma sonuçları dikkate alındığında kurum bakımında kalan 3 yaş altı çocukların daha çok gelişmekte olan ülkelerde olduğu ve bu ülkeler içerisinde Polonya, Bulgaristan, Romanya, Yunanistan ve Türkiye gibi ülkelerin öne çıktığı görülmektedir.

---

³ Araştırmaya katılan ülkelerde gerek kurum ve gerekse koruyucu ailede bulunan 3 yaş altındaki çocukların oransal değeri 10 bin üzerinden verilmiştir. * tahmini değerleri, (-) ise verilerin olmadığını göstermektedir.

Tablo 1: Seçilmiş Bazı Avrupa Ülkelerinde Koruyucu Aile ve Kurum Bakımında Bulunan 3 Yaş Altındaki Çocukların Sayı ve Oranları

Ülkeler	Kurumda Sayı	Kurumda Oran	Koruyucu Ailede Sayı	Koruyucu Ailede Oran
Belçika	2,164*	(56)	3,257	85
Bulgaristan	1,238	50	-	-
Litvanya	458	46	217	22
Macaristan	773	44	1,193	68
Romanya	2,915	33	3,675	42
İspanya	2,471*	(23)	3,596	34
Hollanda	1284	16	-	-
Portekiz	714	16	138	3
Fransa	2,980*	(13)	4,685	(20)
Polonya	1,344*	9	2,569	17
Danimarka	133	7	391	20
Almanya	1,495	7	4,570	20
Yunanistan	114	3	20	5
Türkiye	850	2	580	1
İtalya	310*	(2)	394	2
Norveç	17	(<1)	263	15
Birleşik Krallık	65*	(<1)	7,745	38
Slovenya	0	0	1,252	233
Slovakya	502	31	2,345	146
İzlanda	0	0	7	6
Toplam	19,325		36,897	

Kaynak: Browne, 2005, pp. 26.

Tablo 1'e göre koruyucu aileler dikkate alındığında 3 yaş altındaki çocukların daha çok İngiltere, Fransa, Almanya, Romanya ve İspanya'daki koruyucu ailelerde bakım ve koruma altında bulunduğu görülmektedir. Aynı dönemde Türkiye'de koruyucu ailede bulunan 3 yaş altındaki çocukların sayısı sadece 580 ve oranı ise on binde 1 olarak belirlenmiştir. Ayrıca kurum bakımının gelişmekte olan ülkelerdeki ailelerde işsizlik, göç, aile parçalanmaları ve tek ebeveynli ailelerin artması gibi sebeplerle yükselmekte olduğu gözlenmiştir. Bu ülkelerde tek ebeveynli aile olma ve yoksullukla baş edememe gibi nedenler bir çocuğun kurum bakımına alınması için ana sebep olarak görülmektedir (Browne, Erişim).

Avrupa'da bulunan bazı ülkelerdeki evlat edindirme hizmetlerine bakıldığında ise 2005 ve 2009 yılları arasındaki 5 yıllık süreçte Belçika'da 2.431, Romanya'da 1.121, Hollanda'da 6.629, Portekiz'de 2.224, Fransa'da 18.000, Danimarka'da 2.442, İtalya'da 22.597, İngiltere'de 1.718, Slovenya'da 172 çocuğun evlat edinme hizmetlerinden yararlandığı görülmektedir. Türkiye'de ise her yıl ancak 500 çocuk evlat edindirme hizmetlerinden yararlandırılmaktadır. Türkiye'de evlat edindirme işleminin başlangıcından 2011 yılı Temmuz ayı sonuna kadar evlat edinilen çocuk sayısı 11.238'dir (Annual Adoption Statistics (Per State); Erişim; SHÇEK; Erişim 4). Görüldüğü üzere Avrupa ülkelerinde çocukların bakım ve korunması daha çok koruyucu aile ve evlat edindirme hizmetleriyle sağlanırken, Türkiye'de ise bu iş kurum bakımı ile çözülmeye çalışılmış koruyucu aile ve evlat edindirme hizmetleri ise istenilen düzeye erişememiştir.

Tartışma ve Sonuç

Türkiye'de çocukları korumanın, çok eskilere dayanan geleneksel ve zengin tarihsel bir birikimi bulunmaktadır. Bununla birlikte çocukların korunmasıyla ilgili politikaların çok sık değiştiği de görülmektedir. Geçmişte Türkiye'de çocukların korunması daha çok amca, dayı, hala ve varsa diğer yakınlarının yanında bakılması ve ayrıca "besleme, süt evlatlık" gibi geleneksel koruma yöntemleriyle gerçekleştirildiği bilinmektedir. Daha sonra korumanın geleneksel yöntemlerden resmi yöntemlere döndüğü çocuklara devlet eliyle büyük ve kalabalık kurumlarda bakım ve koruma sağlandığı, fakat zamanla bu yolla korumanın da çocuklar üzerinde olumsuz sonuçlar doğurduğu tespit edilmiştir.

Avrupa'da olduğu gibi Türkiye'de de kurum bakımının hem olumsuz sonuçlarının ortaya çıkması hem de maliyetli olması ve bu maliyetlerin gittikçe artması nedeniyle kurum bakımında yöntem değişikliğine gidilmiştir. Kalabalık yuva ve yurtlar koğuş sisteminden oda sistemine dönüştürülmüş bazıları ise kapatılmıştır. Öncelik, çocukların kendi ailelerinin yanında bakım ve korunmasının sağlanmasına verilmiştir. Bunun mümkün olmaması halinde ise bakım ve koruma koruyucu aile ve evlat edindirme hizmetleriyle verilmeye çalışılmaktadır. Çocukların korunmasında aile temelli bakım uygulamalarına öncelik verilse de, koruyucu aile ve evlat edindirme hizmetlerinden yararlandırılan çocuk sayısının hâlâ oldukça az olduğu ve toplumun korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili sorumluluğu devlete yıktığı koruyucu aile ve evlat edindirme hizmetini benimsemediği gözlenmektedir. Bu nedenle koruyucu aile ve evlat edindirme hizmetinden yararlanan çocukların sayısının az, kurum bakımından yararlanan çocukların sayısının ise daha fazla olduğu bilinmektedir. Oysa Avrupa ülkelerinde çocukların korunmasıyla ilgili sorumluluk vatandaşlarca da paylaşıldığından Avrupa'da evlat edinilmiş veya koruyucu ailelerde bulunan çocuk sayısı oldukça fazladır.

Türkiye'de şimdiye kadar evlat edinilen çocuk sayısı kadar çocuğun Avrupa ülkelerinin bazılarında sadece bir yıl içerisinde evlat edinildiği görülmektedir. Bu gerçekten yola çıkılarak Türkiye'de de korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili olarak aile

temelli bakım modelinin mümkün kılınması, çocukların ailelerinin yanında bakım ve korunmalarının sağlanması gereklidir. Bunun mümkün olmaması halinde anne modelinin benimsendiği küçük grup evleri ya da çocuk evlerinde bakım ve korunma sağlanmalı, çocuklara özellikle sorumluluk duygusu iyi verilmeli bunun için psikososyal destekler sağlanmalıdır.

Türkiye’de pilot uygulamayla başlayan çocuk evleri uygulaması kamuoyunda pek bilinmese de yaygınlaşmaktadır. Uygulamanın başlamasıyla burada bakılıp korunmaya alınan çocukların başarılarında ve sosyalleşmelerinde gözle görülür bir artış olduğu SHÇEK faaliyet raporlarında belirtilmektedir. Kurum bakımına nazaran çocuk evleri uygulamasının yararları bulunsa da bu bakım yönteminin de bazı olumsuzluklarının olması kaçınılmazdır. Amaç bu bakım yönteminin çocuklar üzerindeki olumsuz etkisinin en aza indirilmesi olmalıdır. Bunun için çocuk evlerinde özellikle bakım elemanlarından kaynaklanan olumsuzluklarının ortadan kaldırılması için bakım elemanlarının seçim ölçütleri iyi analiz edilip uygulanmalı, çocuk evleri sıkı denetlenmeli, sosyal sorumluluk çerçevesinde sivil toplum gönüllüleri ve kuruluşları sürecin kontrolüne dâhil edilmelidir. Ayrıca kurum bakım hizmetlerinden çocuk yuvası ve yetiştirme yurtlarının bakım ve koruma şartları dikkate alındığında çocuk evleri uygulamasının sağlıklı işleyebilmesi için bu evlere yerleştirilecek çocukların seçimi ve yerleştirilmesi doğru yapılmalı ve çocuklar kendisine en uygun ev ve çocuk grubu ile buluşturulmalıdır.

Son zamanlarda sosyal hizmetlerin sunumu yerel yönetimlere devredilmeye çalışılmaktadır. Sosyal hizmetlerin, yerel yönetimlere devri halinde çocuk bakım ve koruma hizmetleri de yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilecektir. Söz konusu devrin gerçekleşmesi halinde yerel yönetimlerin siyasal ve ideolojik kaygılardan uzak bir şekilde davranarak çocuklara bakım ve koruma hizmeti vermelidir. Sonuç olarak korunmaya muhtaç çocuklar için uygulanan değişik bakım yöntemlerinden birisi olan çocuk evleri uygulaması uzun süreli bakımın verildiği depolama işlevi görmemeli, geçici barındırma yerleri olarak kullanılmalıdır. Çocukların, devletin denetim ve gözetimi altında mümkün olan en kısa sürede aile temelli bakım hizmetlerinden yararlandırılması, koruyucu aile ve evlat edindirme hizmetleri için toplumun ilgi ve katılımını artıracak politikaların hayata geçirilmesi sağlanmalıdır.

Kaynakça

Adana'da Sevgi Evinde Kötü Muamele İddiası, <http://www.sondakika.com/haber-adana-da-sevgi-evinde-kotu-muamele-iddiasi-2676548>, (Erişim Tarihi: 10.09.2011)

Akyüz, E. (1988). "Medeni Kanun İle Sosyal Hizmetler Kurumu Kanunu Açısından Korunmaya Muhtaç Çocuklar", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (20), 1-2, 409-420.

Akyüz, E. (1995). "Evlad Edinmeye İlişkin Uluslar arası Sözleşmeler, Çağdaş Hukuk Sistemleri ve Türk Medeni Kanunu", *Hamide Topçuoğlu'na Armağan, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay.*, s.153-169.

Akyüz, E. (2002). *Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*. Ankara: MEB Yayınları.

Annual adoption statistics (per State), http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.publications&dtid=32&cid=69, (Erişim Tarihi: 24.05.2011)

Asan, C. (2004). *Evlad Edinme ve Sosyal Hizmet*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara.

Aydoğdu, M. (2010). *Evlad Edinme*. (2. Baskı). Ankara: Adalet Yayınları.

Bıyıklı, L. (1983). "Koruyucu Aile Bakımı", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, (16) 1, 11-16.

Bıyıklı, L. (1995). "Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve S.O.S Çocuk Köyleri", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, (2) 1, 3-10.

Browne, K. (2005). "A European Survey Of The Number And Characteristics Of Children Less Than Three Years Old In Residential Care At Risk Of Harm" *Adoption&Fostering Journal*, (29) 4, 23-33.

Browne, K. (2008). "Çocuk İstismarı ve İhmalini Önleme Konusunda Dünya Sağlık Örgütü Tarafından Yürütülen Bilgilendirme ve Eğitim Paketi", (Çev: İlkiz Altınoğlu-Dikmeer), *Koruyucu Aile, Evlad Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı*, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XX. Sempozyum Sunumları, 15-16 Şubat 2007, (Ed.: Neşe Erol), Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yay., s.251-257.

Browne, K. "The Risk Of Harm Young Children In Institutional Care" http://www.crin.org/docs/The_Risk_of_Harm.pdf, (Erişim Tarihi: 20.03.2011)

Çengelci, E. (1988). "Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmetler ve Mülki Amirlere Düşen Başlıca Görevler", *Türk İdare Dergisi*, 378, 202-234.

Çocuk Evinde Mumlu İşkenceye Tutuklama, <http://nethaberci.com/sondakika-3-sayfa-haberleri/cocuk-evinde-mumlu-iskenceye-tutuklama-182595.html>, (Erişim Tarihi: 09.06.2011)

Çocuk Yuvası, <http://www.antalyasosyalhizmetler.gov.tr/web/tr/hizmetler-cocuk-cocukyuvasi.html>, (Erişim Tarihi: 24.04.2011)

Demirbilek, S. (1998). "Türkiye'de Korunmaya Muhtaç Çocuklar Sorunu", *Metin Kutal'a Armağan*, Mavi Ofset, s.615-628.

Ekşi, A. (2004). "Koruma Altında Çocuklar: Dünyada Beş Kıt'anın Çeşitli Ülkelerinden Örnekler", *Koruma Altındaki Çocuklar*, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XVII. Sempozyum Sunumları, 23-25 Şubat 2004, (Ed.: Rana Uslu), Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yay., s.9-24.

Elmacı, D. (2010). "Günümüzün Yetim Kalan Kuruluşları: Yetiştirme Yurtları" *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (8) 4, 949-970.

Erkan, G. (1995). *Korunmaya Muhtaç Çocuklar*. Ankara.

Fink, A. (1963). *Sosyal Hizmet Alanı*. (Çev: Lütfiye Yasa, Necil Ulusay), Ankara: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları.

Friedlander, W.A. (1966). *Sosyal Refah Hizmetine Başlangıç*. (Çev: Resan Taşçıoğlu), Ankara: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları.

Gürcan, A. (2008). "Türk Toplumunda Koruyucu Aile ve Evlat Edinme Hizmetlerine İlişkin Bakış Açısı ve Yaklaşımı" *Koruyucu Aile, Evlat Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı*, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XX. Sempozyum Sunumları, 15-16 Şubat 2007, (Ed.: Neşe Erol), Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yay, s. 29-39.

Işık, M. (2005). *Evlat Edinme*. Ankara: Adalet Yayınları.

İhale İle Öğretmen Alım Dönemi Başladı, <http://forum.memurlar.net/konu/1146109/>, (Erişim Tarihi: 09.06.2011)

Kahraman, F. (2007). *Türkiye'de Çocuk Refahı Alanında Koruyucu Aile Hizmeti (Sakarya ve Kocaeli Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karataş, K. (2008). "Türkiye'de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme", *Koruyucu Aile, Evlat Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı*, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XX. Sempozyum Sunumları, 15-16 Şubat 2007, (Ed.: Neşe Erol), Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yay., s. 41-54.

Klinkhardt, H. (2001). "Yabancı Evlat Edinme Kararlarının Tanınması", (Çev: Ahmet Cemal Ruhi), *Hayri Domaniç'e 80. Yaş Günü Armağan*, (Ed.: Abuzer Kendigelen), İstanbul, (2), s.999-1014.

Kocacık, F. (1984). "Korunmaya Muhtaç Çocuklar Sivas Kız ve Erkek Yetiştirme Yurtları", *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, s.141-158.

Kocaoğlu, F. (2010). *Çocuk ve Aile Sorunları Kapsamında, 13-18 Yaş Grubu Çocukların Bakım Modellerinin Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özdemir, N. ve diğer., (2008). "Bir Sosyal Sorumluluk Projesi Örneği: Korunmaya Muhtaç Çocuklar", *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (32) 2, 283-305.

Öztürk, S. (2007). "Uluslar arası Belgelerde ve Türk Hukukunda Çocuk Yargılaması", *Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi*, 33-34, 66-81.

Parin, S; Bilan, S. (2007). "Devlet ve Çocuk İlişkisi Bağlamında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumları Üzerine Bir Analiz" *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi*, 1, 119-128.

SHÇEK Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi Nihai Raporu, <http://www.shcek.gov.tr/Arastirmalar/arastirma.asp>, (Erişim Tarihi: 12.03.2010)

SHÇEK Tartışması 'Yuvanın Belediyeye Devri Yanlış'
http://www.birgun.net/actuel_2005_index.php?news_code=1131080446&year=2005&month=11&day=04 (Erişim Tarihi: 06.06.2011)

SHÇEK, Erişim(1): <http://www.shcek.gov.tr/userfiles/pagefiles/faaliyet-raporlari/2007.FAALİYET.RAPORU.pdf>, (Erişim 22.05.2011),

SHÇEK, Erişim(2): <http://www.shcek.gov.tr/2011-yili-temmuz-ayi.aspx>, (Erişim Tarihi: 26.09.2011)

SHÇEK, Erişim(3):
http://www.shcek.gov.tr/hizmetler/cocuk/Koruyucu_Aile_Hizmetleri.asp, (Erişim Tarihi: 30.11.2008)

SHÇEK, Erişim(4):
http://www.shcek.gov.tr/hizmetler/cocuk/Sevgi_Evleri_Cocuk_Evleri.asp, (Erişim Tarihi: 26.03.2009)

SHÇEK, Erişim(5):
http://www.shcek.gov.tr/userfiles/Cocukevleri_CalismaEsaslari.pdf, (Erişim Tarihi: 06.06.2011)

SHÇEK, Erişim(6): <http://www.shcek.gov.tr/2011-01-sayili-cocuk-evleri-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-yonetmeligin-uygulanmasi-hakkinda-genelge.aspx>, (Erişim Tarihi: 14.04.2011)

SHÇEK, Erişim(7):
<http://www.shcek.gov.tr/userfiles/pdf/SHCEK%202009%20YILI%20FAALİYET%20RAPORU.PDF.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.05.2011)

Sosyal Hizmet uzmanları Derneği (2004). *Sosyal Hizmet ve Çocuk Hakları*. (Çev: Veli Duyan), Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayınları.

Statistics of facilities and beneficiaries, <http://www.sos-childrensvillages.org/About-us/Statistics/Pages/default.aspx>, (Erişim Tarihi: 10.03.2010)

Şenocak, H. (2005). "Korunmaya Muhtaç Çocuklar: İstanbul Yetiştirme Yurtları Üzerine Bir Alan Araştırması", Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şenocak, H. (2006). "Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri" *Sosyal Siyaset Konferansları 51. Kitap*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını, s.177-230.

Şimşek, Z. ve diğer, (2008). "Kurum Bakımındaki Çocuk ve Ergenlerde Davranış ve Duygusal Sorunların Epidemiyolojisi; Ulusal Örneklemde Karşılaştırmalı Bir Araştırma" *Türk Psikiyatri Dergisi*, (19) 3, 235-246.

Şimşek, Z. ve Erol, N. (2008). "Korunma Gereksinimi Olan Çocuklar; Kurum Bakımı ve Koruyucu Aile Sistemi", *Koruyucu Aile, Evlat Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı*, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XX. Sempozyum Sunumları, 15-16 Şubat 2007, (Ed.: Neşe Erol), Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yay., s.129-167.

Taştekel, S. (1989). *Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmetler Koruyucu Aile Bakımı- İzmir Örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Taştekel, S. (1992). "Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Bakım Yöntemleri" *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (7) 1, 312-327.

Tomanbay, İ. (1999). *Sosyal Çalışma Sözlüğü*, Ankara: Selvi Yayınevi.

Tornacı, N. (2008). "SHÇEK'in Çocuklara Yönelik Hizmetinin Yeni Yüzü, Koğuş Yerine Ev Ortamı Çocuk Evleri-Sevgi Evleri", *Koruyucu Aile Evlat Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı*, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XX. Sempozyum Sunumları, 15-16 Şubat 2007, (Ed.: Neşe Erol), Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yay., s.27-28.

'Torunlarım Bakamıyorlar Yardım Edin', <http://www.haber3.com/torunlarima-bakamiyorlar-yardim-edin-536920h.htm>, (Erişim Tarihi: 25.05.2011)

Tümkaya, S. "Ailesi Yanında ve Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Umutsuzluk Düzeylerinin Karşılaştırılması" <http://www.tebd.gazi.edu.tr/c3s4.html>, (Erişim Tarihi: 21.05.2011)

Ünsal, A. " Çocuklar Kime Emanet!", <http://www.haberturk.com/yasam/haber/709949-cocuklar-kime-emanet>, (Erişim Tarihi: 14.03.2012)

Yılmaz, G. (2006). "Yetiştirme Yurdu ve Yuvalarda Yaşayan Çocuklar", *Pediyatrik Bilimler*, (2), 2, 103-108.

Yörükoğlu, A. (2004). "Koruma Altındaki Çocuklar ve Hakları", *Koruma Altındaki Çocuklar*, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XVII. Sempozyum Sunumları, 23-25 Şubat 2004, (Ed.: Rana Uslu), Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yay., s.3-8.

Kanun ve yönetmelikler

2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, 27.05.1983 tarih ve 18059 sayılı Resmi Gazete.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu 8.12.2001 tarih ve 24607 sayılı Resmi Gazete.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 15.07.2005 tarih ve 25876 sayılı Resmi Gazete.

633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 8.06.2011 tarih ve 27958 sayılı Resmi Gazete Mükerrer Sayı.

Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin Uygulanması Hakkında Genelge, 2011/02 14 Şubat 2011.

Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 05.10.2008 tarih ve 27015 sayılı Resmi Gazete.

Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespiti, İnceleme Korunma Kararlarının Alınması ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmelik, 28.11.1983 tarih ve 18235 sayılı Resmi Gazete.

Koruyucu Aile Yönetmeliği, 14.10.1993 tarih ve 21728 sayılı Resmi Gazete.